

Begrepp och processer i psykoterapi och -analys i grupp

Inge Widlund, red. **Den analytiska gruppen. Grupp-analys i teori och praktik.** 326 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1995. Pris ca 390 kr. ISBN 91-27-05563-9.

Recensent: överläkare Björn Wrangsjö, Institutionen för utbildning i barn- och ungdomspsykiatri, S:t Görans sjukhus, Stockholm.

Gruppanalys och grupppsykoterapi, liksom fokus på gruppprocesser i allmänhet, utvecklades under 1970-talet i svenska vårdsammanhang. Trots att utvärderingsforskning visar att psykoterapi i grupp ger minst lika bra resultat som individuell psykoterapi har gruppformen haft svårt att vinna de »marknadsandelar» som borde tillkomma den från kostnad-nytta-synpunkt. Till en del beror det säkert på att patienter som vill ha psykoterapi spontant söker sig till en individuell kontakt och att läkare, som via remisser kan styra val av behandling, inte är tillräckligt medvetna om gruppehandlingens möjligheter.

Samspelande helhet

En välskriven aktualisering och beskrivning av grupppsykoterapins teori och praktiska genomförande ges av medlemmar vid Gruppanalytiska institutet i Stockholm i »Den analytiska gruppen. Gruppanalys i teori och praktik» redigerad av Inge Widlund.

Gruppen har sex till åtta medlemmar och är vanligen halvöppen, dvs då en medlem slutar kan en ny tas in. Behandlingstiden i gruppen kommer härigenom att bli individuell, men rör sig ofta om cirka två år. Gruppen kan vara homogen, t ex med avseende på symtom och problem, men är dock vanligen heterogen med spridning av ålder, personlighet och problematik.

Flera delförfattare betonar vikten av och beskriver komplexiteten i sammansättningen av en grupp för psykoterapeutiska syften. Den enskilda patientens DSM IV-diagnos är av underordnad betydelse. Det är den samspelande helhet som gruppen kommer att utgöra som är avgörande. I gruppen är varje medlem potentiellt hu-

vudperson, medspelare, åskådare och terapeut. Det som återskapas i gruppen är aldrig slutförda samspel i gruppmedlemmarnas nyckelrelationer från deras personliga nätverk och livshistoria. Då patienten mer och mer tenderar att se sig själv med gruppens ögon får han eller hon också en sannare, mer sammanhållen och en med verkligheten överensstämmande bild av sig själv. Det ömsidiga stöd som gruppmedlemmarna kan ge varandra är mycket betydelsefullt.

Personligt färgad inblick

Författarna behandlar centrala aspekter av grupppsykoterapifältet. De behandlar teori, historisk utveckling samt gruppanalysens rötter i socialpsykologin. De ger en översikt över såväl grundläggande riktlinjer och processer vid gruppstarten som olika typer av interventioner i grupparbetet samt processer under avslutningsfasen.

De ger en personligt färgad tankeväckande inblick i sina grupperfarenheter och låter läsaren följa arbetet i en psykiatriskt svårt belastad kvinnogrupp respektive arbete med unga vuxna studerande i grupp.

I ett avsnitt om forskning konstateras, förutom att grupppsykoterapi som metod måste betraktas som vetkningsfull, att såväl schizofrena som borderline-patienter, och inte bara neurotiker, kan behandlas i grupp och att behandlingsmetodiken måste anpassas efter patienternas störningstyp. Behandling i homogena grupper har givit positiva resultat för bl a sexuellt utnyttjade barn och ungdomar, bulimiker, äldre deprimerade patienter och patienter med posttraumatiska stressyndrom.

Lättillgänglig och läsvärd bok

Boken har sitt värde i att den klargör gruppanalysens och -psykoterapins positioner i dag vad gäller teori, metodik och resultat. Den är lättillgänglig, då författarna ofta klargör olika centrala begrepp och processer med hjälp av korta kliniska vinjetter. Framställningen är läsvärd för alla som är intresserade av gruppprocesser och deras användning i behandlingsarbete och inte minst för kolleger som remitterar patienter till psykoterapi. •

Besvarade läkemedelsfrågor på CD-ROM

Drugline. CD-ROM/ERL. Läkemedelsinformationscentralen Huddinge sjukhus. Sökprogramvara: SilverPlatter SPIRS/ERL. Plattform: Mac, Dos, Windows & UNIX. Uppdateringsfrekvens: 2 gånger/år. Pris ca 4 000 kr (en användare) exkl moms och fraktagift. Kan beställas från Info Nordic AB, Box 4, 544 21 Hjo.

Recensent: överläkare Karl Göran Prütz, medicinska kliniken, Helsingborgs lasarett.

Sedan 1975 har de regionala läkemedelsinformationscentralerna – knutna till region-sjukhusens kliniskt farmakologiska enheter – systematiskt lagrat och indexerat frågor och svar gällande läkemedelsproblem av olika slag. DRIC (Drug Research & Information Centre) på Huddinge sjukhus har tillsammans med IT-företaget Info-Nordic AB tagit fram en CD-ROM-version av denna innehållsrika databas. Sammanlagt finns på den första CD:n nära 7 500 frågor, varav drygt 1 000 på engelska. Bland de presumtiva kunderna/användarna finns Läkartidningens läsekrets. Vem kan då tänkas få valuta för de 4 000 kr som en användarlicens kostar?

Varierande användarförmåga

Hur svaret på frågan blir beror mycket på vilken uppfattning man har om läkarkårens förmåga att använda datorer.

På vår klinik räckte ungefär en tredjedel av de för stunden samlade kollegerna upp handen när jag frågade hur många som trodde sig kunna använda den aktuella CD-skivan, när jag beskriver vad den innehöll och vilket sökverktyg som användes. Datorkunskapen varierar enormt bland läkare. Bland mina läkarbekanta finns både sådana som när som helst skulle kunna försörja sig som professionella programmerare och sådana för vilka en dator är en onödig, obegriplig och till och med lite farlig manick. Allt fler inser emellertid datorns möj-

ligheter och även det faktum att man inte, lika lite som man vid bilkörning behöver veta hur bilen i alla delar fungerar, vid datoranvändning behöver förstå vad som händer utan bara hur man får önskvärt resultat.

Explosionsartad utveckling

Under 1990-talet har CD-ROM-teknologin exploderat. Numera finns det enbart i biomedicinska sammanhang hundratals databaser som täcker den vetenskapliga litteraturen. Vanligast är att det förutom bibliografiska uppgifter finns ett abstract av artikeln på skivan. Databaserna uppdateras regelbundet genom utgivning av nya skivor. Den mest kända databasen är Medline, som också kan nås online.

Nya användningsområden för tekniken utvecklas snabbt. Hela årgångar med komplett innehåll (text, bilder, diagram) kan fås av kända tidskrifter. Multimediakombination (kombination av text, ljud och bild) kan ge vetenskaplig information nya dimensioner.

Många fördelar framför online-sökning

Fördelen med CD-ROM jämfört med online-sökning är att tidspressen och rädslan för att göra fel elimineras. Användaren kan i lugn och ro lära sig hur systemet fungerar och på samma sätt som de flesta av oss, genom »trial and error» lära sig tämja datorn.

Frågorna rör t ex interaktionsproblem, behov av dosjusteringar vid nedsatt njur- eller leverfunktion och användning av vanliga läkemedel på ovanliga indikationer. Denna kunskapsbank har sedan flera år varit åtkomlig via så kallad online-sökning, dvs sökning som sker under tiden man via ett modem är uppkopplad mot en dator där databasen rent fysiskt finns. Alla som sysslats med denna typ av litteratursökning vet att det inte är helt lätt alla gånger. Minuterna rinner iväg, telefonräkningen och räkningen för uppkopplingstiden mot värddatorn växer. Språket, »kommandosyntaxen», är svårt för den oinvigda. Minsta felslag på tangenterna kan leda till att ingenting alls kommer i retur eller till att sökresultaten blir något helt annat än det förväntade. Visserligen finns det i dag bra hjälpprogram som gör problemen mindre, men den grundläggande principen, att sökningen görs i realtid, kommer man inte runt.

»Drugline på CD-ROM» är

i dessa sammanhang att betrakta som en tämligen konventionell databas på CD. Sökverktyget är en välkänd, välfungerande och i Windows- och Mac-version lättanvänd databashanterare för CD-baserad vetenskaplig litteratur, nämligen SPIRS (Silverplatter). Systemet fungerar under DOS, Windows, Macintosh och UNIX. All informationsbärande text i databasen är indexerad, vilket innebär att all information kan hittas. Så kallad thesaurus (en lista över i söksammanhang godkända termer) finns, vilket hjälper användaren med terminologin. Varje fråga är en »post» och varje post är indelad i upp till 18 »fält».

Standardinställningen visar i princip bara en kort sammanfattning av frågan och svaret. Den som vill fördjupa sig kan fritt välja vilka fält som visas. Man kan finna de referenser som svaret bygger på. Av naturliga skäl är referenserna aldrig färskare än frågorna. En referenslista som slutar på 1970-talet ter sig som en anakronism i IT-sammanhang, men problemet beror på databasens grundläggande konstruktion, dvs att de äldsta frågorna också har de äldsta svaren och referenserna.

Uppfyller kraven mer än väl

Om datorstödd informationssökning skall fungera bra måste två basala krav vara uppfyllda. För det första måste den använda databasen vara strukturerad på ett genomtänkt och standardiserat sätt. Uppfylls inte denna förutsättning kan det få finnas hur mycket intressant information som helst utan att den går att lokalisera.

För det andra måste databasen kunna kopplas till ett bra sökverktyg, alltså en databashanterare som klarar av att ordna och presentera den information som den hittar.

När det gäller Drugline på CD-ROM är båda kraven uppfyllda med råge. Både WinSPIRS och MacSPIRS (nära nog identiska, endast operativsystem skiljer) är lättanvända och flexibla sökverktyg som kan presentera informationen nära nog efter användarens önskemål.

Den som vill ha maximalt utbyte av systemet bör lägga någon timme på att lära sig hur själva logiken i sökningarna fungerar. Ett exempel: Sökordet »Losec» ger 54 artiklar, »omeprazol» 49 artiklar, »omeprazole» 59 artiklar och »omeprazol*» 65 artiklar. Den sista

sökningen – den bästa – är den som visar alla artiklar där substansen omeprazol över huvud taget nämns. Användande av thesaurusen ökar effektiviteten och sannolikheten för att sökresultaten motsvarar förväntningarna. Genom korrekt användande av »and» och »or» och rätt placerade parenteser kommer man långt.

Nytan återstår att värdera

»Drugline på CD-ROM» har sin plats i det välförsedda – självklart datorstödda – medicinska biblioteket. I slutändan återstår det att se om klinikern i trångmål går till datorn och letar själv eller använder sig av en äldre, väl beprövad teknik, så kallad telefoni, och med hjälp av den etablerar en interaktiv, med intuition, fantasi och förståelse försedd kontakt för gemensam problemlösning. •

Psykos störningar i olika kulturkretsar

Wolfgang M Pfeiffer. **Transkulturelle Psychiatrie. Ergebnisse und Probleme.** 272 sidor. Stuttgart-New York: Georg Thieme Verlag, 1994. Pris DM 124. ISBN 313-158-2022.

Recensent: professor Lars Jacobsson, psykiatriska institutionen, Umeå universitet.

Intresset för transkulturell psykiatri har ökat under senare år, dels därför att folkomflyttningarna gjort det nödvändigt att veta mera om de psykos störningarna hos människor från andra kulturkretsar, dels av mera principiella skäl: Finns det något att lära om de psykos sjukdomarnas och störningarnas natur genom att studera skillnader mellan olika kulturkretsar?

Intresset för de transkulturella frågeställningarna har varierat under 1900-talet. Kraepelin gjorde sin berömda resa till Java 1904 för att se hur de psykos störningarna såg ut under helt andra »klimatiska och kulturella förhållanden». Redan i slutet av 1700-talet hade den engelska förvaltning-

en inrättat »lunatic asylims» i bl a Indien så det fanns rapporter under hela 1800-talet om ibland mycket spektakulära psykos sjukdomstillstånd i andra kulturkretsar.

Kulturbundna syndrom

Länge var transkulturell psykiatri framför allt ett ämne för amerikanska psykiatrer och kulturantropologer medan det i Europa inte har funnits samma intresse och forskningstraditioner. Wolfgang M Pfeiffer är en tysk psykiater som 1971 utgav en lärobok i transkulturell psykiatri som redan då var ett pionjärarbete genom sin med tysk noggrannhet genomförda genomgång av det transkulturella psykiatriska området.

Nu har han omarbetat och utvidgat sin lärobok, och den andra upplagan är alltså betydligt mera omfattande (250 tättskrivna dubbelspaltiga sidor) med en mycket bred genomgång av hela det transkulturella psykiatriska området.

Pfeiffer hade själv studerat latah-reaktionerna på Java, och det har alltså en lite större plats än som annars kunde vara motiverat, men samtidigt är det ett värdefullt exempel på hur man kan studera s k kulturbundna syndrom. Bland de kulturbundna syndromen tar han mycket riktigt upp anorexia nervosa, som ju framför allt är ett europeiskt fenomen. Vi ser gärna egendomligheterna i andra kulturkretsars beteende och har lite svårt att sätta in oss själva i sammanhanget. Andra sådana kulturbundna syndrom är ju den elkänslighets- och amalgamförgiftningsepide mi som sannolikt har nått sin höjdpunkt och är på väg att avta i vårt land.

Rekommenderas som uppslagsverk

Den som vill ha ett uppslagsverk inom området transkulturell psykiatri rekommenderas att skaffa »Transkulturelle Psychiatrie», om inte det tyska språket utgör ett hinder. Här kan man hitta det mesta som har diskuterats i dessa sammanhang, alltifrån historiken över området »jämförande psykiatri» via en diskussion om normalitetsbegreppet, forskningsansatserna och sedan en genomgång av de olika psykiatriska sjukdomstillstånden. Det finns mycket omfattande kapitel om psykoreaktiva

störningar där kulturella faktorer sannolikt har mest betydelse.

Det finns också omfattande kapitel vad gäller traditionella behandlingsmetoder, som ju också i hög grad är kulturellt betingade. Referensförteckningen är mycket omfattande, ca 1 600 referenser – ändå saknas många, något som indikerar omfattningen numera av området transkulturell psykiatri. •

Bokanmälningar i Läkartidningen – syfte och urval

Syftet med Läkartidningens bokanmälningar är att läsarna skall få ett välgrundat omdöme om ny litteratur som intresserar en medicinskt kunnig läsekrets. Böcker som är av intresse för många läkare eller som är pionjärverk på områden i snabb förnyelse prioriteras.

Bokspalterna är inte rätt plats för personlig polemik mot bokförfattarens åsikter – debattinlägg om böcker placeras på debattplats.

För att avgöra om en bok är värd att skaffa eller läsa behöver läsarna besked om t ex

- vetenskaplig kvalitet, aktualitet och praktisk användbarhet i svensk miljö (i arbetet på klinik eller vårdcentral, som uppslagsverk, för grund-, vidare- och efterutbildning);
- hur väl boken uppfyller målgruppernas behov, även pedagogiskt;
- bokens värde i förhållande till andra i Sverige spridda (eller helt nya) arbeten i samma ämne.

Läkartidningens redaktion väljer böcker för anmälan samt recensenter, men vi välkomnar förslag om utländska böcker som bör anmälas därför att de är av stort intresse för vår breda läsekrets.

Skriv inte anmälan spontant utan att du fått klarsignal från bokredaktionen. Risken för dubbelarbete är annars stor.